

Заручники містерії та абсурду
Ярослав Трінчук

Чи впевнені ми, що здатні керувати власною свідомістю? Гарантії нема ні в кого... Війна в Афганістані. Молодий льотчик отримує завдання розбомбити об'єкт. Побачивши, що це звичайне село, він скинув бомби на гори. Олександр (льотчик) знає, що за це буде покараний. «Покарання» несподіване – льотчика відправляють на курорт. В Радянському Союзі розроблялася методика психотронного впливу на людину. Цебто, з людини висмикували свідомість. На курорті Олександр знайомиться з привабливою лікаркою. Він і не підозрює, що став «піддослідним кріликом». Несподіванка друга – у психлікарні пілота лікує та ж особа, яка спробувала скалічити його свідомість.

Ярослав Трінчук

Заручники містерії та абсурду

КВАРТЕТ

Олександр набрав швидкість, потягнув до себе ручку і повернув її трішки вправо. Літак ліг на крило і слухняно ввійшов у віраж. Стрілка варіометра завмерла на місці, а літак почав виписувати коло над горизонтом. Зробивши поворот на триста шістдесят градусів, пілот відчув легкий струс. Він потрапив у турбулентний струмінь власної машини. Це вищий пілотажний клас. Вирівнявши літак, Олександр потягнув ручку на себе і взяв вертикаль. Земля позаду стала дибки; ще трішки – і вона слухняно описує над головою коло. Ручку від себе – горизонт стає на місце, а земля лягає під крило і біжить назустріч. Молодому пілотові від захвату сперло дихання – сьогодні він ще раз продемонстрував свій «почерк».

– Вражий син, – говорить з захопленням командир ескадрильї, спостерігаючи за польотом учня. – Грається з небом як з коханкою. І це на важкому Су-17.

Він піде назустріч Олександрові, коли той віртуозно посадить літак і уже стримано скаже:

– Молодчина. Молодчина, чорт заberi. Чиста робота.

– Дякую, – льотчик трохи збентежився. Зараз він відчуває себе як після першого поцілунку. – Знаєте, мені це страшно подобається, – говорить якимось винувато і дивиться у небо – а в погляді здивування: невже я й справді літаю там? Потім глянув на командира і трішки похвастався. Так, по

дитячому. – Відчуваю у собі таку силу, – і стиснув кулаки. – Таку силу, що здатен гори перевернути.

Дивний цей Олександр, подумав командир. Коли у небі, то носить там, як сам Сатана, коли ж розмовляєш з ним, то він сором'язливий, як дівчина. А вголос сказав:

– Небо – стихія. Материк особливий... І для особливих.

– Здається, я починаю у це вірити.

– То й добре, але вірити мало. Треба розуміти. – Командир обняв свого підлеглого за плечі, чого не дозволяв собі ніколи, і вони пішли до медичного пункту.

Усі показники в нормі. Здоров'я – хоч у космос відправляй, про що, не без задоволення, доповів полковий терапевт.

Вони прямували алеею. Командир і підлеглий, учитель і учень. Капітан Олександр Миколайович Коломієць та майор Ростислав Модестович Нечай. Обоє переповнювала якась незрозуміла радість. Синє небо, зелене шатро каштанів, квітковий килим і – їхня тиха розмова. Так. Ні про що.

Згодом учитель сказав:

– До нас центр прислав артистів.

– Я не люблю артистів, – признався учень. – Вони намагаються зруйнувати мою уяву про світ.

– На цей раз приїхали справжні. Як мені відрекомендували, гарний квартет. Виконують класику.

– Тоді інша справа. Хоча зараз я з задоволенням пірнув би у море.

– Потерпи трохи. На море поїдемо разом.

– Коли? – зрадів Олександр.

– Та, може, уже через тиждень.

– Гоп-га! – затанцював льотчик. – Море, гори, – це прекрасно.

– А я люблю степ. Наш український степ. З могилами, з балками, зарослими глором і шипшиною, з жайворонками.

– Я теж люблю степ, та признаюся вам, що найбільшу насолоду отримую, коли у небі. Коли відчуваю могуття моторів.

Ростислав Модестович помовчав, а потім тихо:

– Таке і я спочатку відчував. Більше – коли я сідав у свого Су, то порівнював його могутність з могутністю армій Цезаря, Олександра Македонського, Наполеона. Та у моїй одній руці було сили більше, ніж у

всіх цих армій разом взятих. А одним натиском пальця я міг зробити руйнування, яке перевершило б руйнування, що вони зробили усі разом. Тому, дорогий Олександр, за гулом моторів я чую інше: потворний свист бомб. І навіть відчуваю запах смерті.

– Я над цим не думав. Свист бомб чув хіба що по телевізору. Враження неприємне, але коли ти розлігся на дивані, то розумієш – усе це не більше, як споглядання.

– Чуже горе – чуже.

– Так. І нічого ми не змінимо.

– Ну... у мене думка інша. Людина відповідає за все, що діється на світі.

– І що, я винен, що десь там умирає з голоду якийсь африканець?

– Винен.

– Ростиславе Модестовичу, ви мене дивуєте.

– Добре, коли людина ще вміє дивуватись.

– Ви, бува, не спілкуєтесь з дисидентами, з тими відщепенцями.

– Серед льотчиків їх нема. Хоча, мені довелося порозмовляти з одним, як ти кажеш, «відщепенцем». Дуже розумна людина. Правда, тоді він ще не був «відщепенцем».

– Хто це такий?

– Академік Андрій Сахаров.

Олександр зупинився.

– Той, хто водневу бомбу...

– Той.

Тепер вони мовчали. Ішли повільно і мовчали. Згодом Олександр сказав:

– Чоловік повинен робити щось значне. Я обрав – літати.

– Світ нині, синку, дуже складний. Не виключено, що скоро тобі доведеться робити «щось значне», як ти кажеш, але воно тобі радості не принесе.

– Що ви маєте на увазі?

– Що тобі доведеться скидати бомби.

– Ви мене вчили захищати Батьківщину. Надіюся, їх свист бентежити мене не буде.

- Олександр, свист бомб бентежить... Уже тому, що їх скидати доводиться на голови невинних.

- Але ж...

- Політики говорять, що то вороги... Та ми знаємо, що воно не так.

- Це ж злочин...

- Шкода, та політики тим не переймаються. - Він знову зупинився. Подивився учневі в вічі і тихо сказав: - Мені здається, що людство зовсім здичавіло.

Олександр витримав погляд і твердо відповів:

- Я не буду задумуватися над проблемами людства. Для того є фахівці. Я виконую певну функцію, і, що цікаво, це мені подобається. Здається, я повторюю ваші слова?

- Останнім часом у мене виникають сумніви. Те, що ми напали на Афганістан, є великою помилкою. - Помовчав трохи, а потім зі злістю додав: - Вони, гади, своїх дітей туди не посилають.

Спочатку Олександр ніби не почув. А потім зробив вигляд, що він сприйняв це як жарт.

- У вас сумніви?! Ростиславе Модестовичу, ви мене здивували.

- Я навчив тебе літати. У всякому разі, я так думаю. Але воно не зовсім те. Тепер я точно знаю, що навчив тебе убивати. Що ти й робитимеш скоро. І з задоволенням. - Ростислав Модестович говорив тихо. Підкреслено тихо.

Олександр зупинився. В його очах написалося здивування.

- Я ніколи не думав про таке.

- Про мої сумніви ти повинен донести у КГБ... І мене відправлять у відставку. Здається, я втомився вже.

- Ростиславе Модестовичу, ви мене образили.

- Олександр. Ти повинен донести. Ти професіонал і розумієш, що таке офіцерська честь.

- Товаришу майоре, у мене є свій власний кодекс честі. А він забороняє зраджувати учителя і друга. Навіть якщо заради цього мені довелося б пожертвувати власною свободою або власним життям.

- Не говори так, Олександр. Людина здебільшого говорить широко, але поступає - відповідно до конкретної ситуації. Ти не знаєш, у якій ситуації можеш опинитися завтра.

- Ростиславе Модестовичу, не сумнівайтесь у мені.

– Якби я в тобі сумнівався, то не розмовляв би зараз з тобою. Але запам'ятай: за гарними словами не завжди гарні вчинки, – майор поклав руку учневі на плече, усміхнувся і сказав: – Пообідаємо сьогодні разом.

– З задоволенням. Тільки прошу вас: більше не говорімо про...

– Як скажеш... Тільки йдемо не до нашої ідальні, поїдемо до ресторану. У нас є звільнення до 23 години.

– Прекрасно.

– Я тобі підготував сюрприз.

– Ростиславе Модестовичу, ви мене розбещуєте. Недавно я отримав од вас подарунок, сьогодні готуєте сюрприз. Це не даремне.

– Маєш рацію. Це не даремне.

– Чим я розплачуся з вами?

– Тим, що вважатимеш себе боржником.

– Людина вічний боржник. Але бути у боргу перед вами – то велика честь.

– Запам'ятай нашу розмову.

– Я не тільки цю запам'ятаю. Усі наші розмови були змістовними.

Вони вийшли за територію аеродрому. Перед їхніми очима розлігся безкрайній степ. Обрій ген як далеко.

Майор побачив авто, що мчалося по шосе до аеродрому.

– Он машина. Зупини її.

Олександр махнув рукою і машина під'їхала.

Чоловіки сіли і скоро були уже в містечку.

Ресторан охайний, чистий, столики накриті білими скатертинами, людей мало. Справа від входу столик на шість персон.

Офіціант з'явився як з-під землі.

– Які ваші розпорядження, Ростиславе Модестовичу? – спитав ввічливо.

– Накривай стіл і запрошуй гостей.

Офіціант відчинив двері, і через мить з кімнати до залу увійшли чотири дівчини.

Ростислав Модестович підійшов до них, привітався і відрекомендував друга:

– Олександр Коломієць, льотчик.

Дівчата подали руки і, з зацікавленням розглядаючи його, назвалися.

– Ольга.

– Світлана.

– Марія.

– Тетяна.

– Готовий квартет, – пожартував Олександр.

Дівчата засміялися, а майор сказав:

– Олександр, це і є столичний квартет.

– Так?!

– І сьогодні ми послухаємо гарну музику.

Олександр збентежився. Він не любив артистів, але до високого мистецтва ставився з піететом. Спочатку подумав, що командир жартує, як то бувало не раз – дівчата ж бо молоді дуже. Та майор сказав:

– Ольга – перша скрипка, Світлана – друга, Марія – альт, Тетяна – віолончель.

– Я б не повірив. Ви схожі скоріше на студентів ніж на музикантів, котрі виконують класику.

– Прошу сідати, – запросив Ростислав Модестович, і дівчата сіли.

Офіціант уточнив замовлення. Згодом приніс шампанське і закуски. Олександр придивлявся крадькома до артисток. Дівчата як дівчата. Трохи худі, прості зачіски, одягнені більше ніж скромно. Одна Тетяна виділялася. Повненька, кофточка акуратно окреслює груди. Подумав, що вона навмисне одягнула її затісну, аби підкреслити свої принади. Якщо дівчина і справді зробила так, то вийшло у неї грамотно. Вони, бестії, уміють звабити бідного чоловіка. Але він не ликом шитий. Школу таку уже пройшов. Хоча... все одно приємно.

Дівчата пригубили вино, сказали, що воно добре, але пити не стали.

– З вином ми хіба що повечеряємо. Але уже після концерту, – сказала Тетяна.

– І що гратимете? – спитав Олександр.

– Твори Бетховена, – відповіла Марія. – Ви знаєте, що воно таке? – і прищурила лукаво очі.

– Та-та-та-та, – проспівав Олександр перші такти П'ятої симфонії. – Оце і все, що я знаю про Бетховена, – і так само прищурих очі.

- Дуже багато, - підсумувала Тетяна.

Дівчата засміялися.

- Ще знаю, що він чи то недобачав, чи недочував.

- О! Так у вас прямо таки енциклопедичні пізнання, - сказала серйозно Марія.

- І мав скверний характер. - Олександрові захотілося раптом нав'язати дівчатам отаку жартівливу гру, і дівчата прийняли.

- Особливо коли з'їдав такий обід, який нам подали тут, - зауважила Тетяна.

- Дівчатка, - Ростислав Модестович на знак визнання провини склав на грудях руки, - я компенсую недоліки страв цього ресторану - вони однакові від Курил до Мурманська, бо рецепти складають у Москві - вечеряти будемо у мене. Гарантую вишуканий смак.

- Ви ще й готувати вмієте?! - перелякалась Ольга, і всі знову засміялись.

- Признаюся, - Ростислав Модестович опустив очі і сказав це так ніби нашкодив десь щось, - Умію. Та вечерю готуватиму не я. Це зробить моя дружина.

- Розмова стає змістовнішою, - Таня поклала виделку на тарілку, - то, може, не станемо доїдати тут?

- Доімо. Інакше грати не зможемо. - Ольга серйозно взялася за страву.

- Тоді льотчики вважатимуть нас слабкими, - додала Марія.

- І не гарними, - посміхнулася Таня.

- Хто так подумає, той стане моїм ворогом! - патетично вигукнув Олександр, а дівчата глянули одна на одну і схвально кивнули.

Так, жартуючи, вони і не помітили, як пройшов час. Отямився майор, побачивши у дверях старшину.

- Ну, дорогі музиканти, - сказав, - карету подано. Їдемо до клубу, у вас ще є час для репетиції.

Вони сіли у чистенький - Таня на це звернула увагу - автобус і поїхали до військового клубу.

Попрощавшись з дівчатами, Олександр покликав до себе старшину.

- Поїдь у селище, - сказав, - і достань мені чотири гарних букети квітів.

- Зроблю, - козирнув старшина.

- Тільки щоб обманув не більше як на п'ять рублів.

- Хе-хе-хе. Ви жартун, товаришу капітан.

- Іди, іди. Ніби я тебе, пройдисвіта, не знаю.

- Слухаю.

Коли по-правді, то Олександр чи не вперше в житті чекав вечора з нетерпінням. Як закоханий юнак. А коли ввечері дівчата вийшли на сцену, він їх не впізнав. Їхня повільна урочиста, багатозначна хода, довгі сукні кольору спілої вишні; строгі, без лишніх прикрас, але дорогі і добре скроєні – на цьому він трохи розумівся – справляли такі враження. Повільно – як на трон – вони сіли на стільці, і ведуча після того, як представила артистів об'явила:

- Бетховен. Квартет номер десять ми-бемоль-мажор.

Олександр ставився до музики якимось зверхньо. І не тільки до музики. До літератури, малярства, архітектури. Він вважав, що архітектор, який не враховує простір і ландшафт – а цього не враховував ніхто з архітекторів від Курил до Мурманська – є ворог усього живого. Він вважав, що не можна писати про те, що у житті, бо в житті змістовніше, був переконаний: не може бути нічого кращого як погляд на землю згори. Жоден художник не здатен зобразити землю так, як він її бачить з неба. «Якщо у картині присутня внутрішня енергія, талант, експресія, філософія, радість чи горе, то зверху я спостерігаю за творінням Самого Бога, – сказав другові після відвідин однієї виставки. – Для мене краса, внутрішня енергія, філософія і, якщо хочете, радість і горе – це форма літака. Літак – ось геніальний витвір мистецтва. І злітає він тільки тому, що прекрасний». Так, Олександр не любив літературу, музику й малярство. І не приховував цього. Але те, що він почув сьогодні, вражало. Більше – перевернуло щось всередині, змусило свідомість збунтуватися і усвідомити: досі він нічого не зрозумів. Нічого, окрім цифр, формул, приборів. Та ще вмів добре керувати машинами. А ці дівчата нав'язують щось таке, що зрозуміти важко і від чого відмовитися трудно. Спочатку йому здалося, що композитор, який написав так, мав бути дуже самотнім. Один на весь усесвіт. Один зі своїм розумінням створеного, один, хто розгадав велику таємницю і прагне поділитися з ближнім, а ближній над ним насміхається. Навіть знущається... Олександр розуміє, що музика гарна, також розуміє, що у ній не тільки радість – вона ще переповнена болем, невимовною тугою і просвітленням, та несе в собі якусь незрозумілу надію. Він уже шкодував, що пішов на концерт, водночас був щасливим, хоча таким самотнім як сьогодні досі не відчував себе. Дарма що він тисячами ниток прив'язаний до цієї землі, до сотень людей, до якоїсь незрозумілої функції; дарма, що всі його дії, думки, вчинки, навіть рухи не є самостійними, а дійства, які виконуються з його допомогою, є не тільки незрозумілим, а, здається, навіть безглуздим, він розумів себе у масі, у натовпі. Сьогодні відчув себе самотником. І здивувався. А музика несподівано відкрила йому таємницю. Таємницю, про існування якої він і не здогадувався. Виявляється, існує інший, незнаний досі і якийсь незбагненно дивний світ. Очевидно, світ складний, проте, його знають і розуміють оті дівчиська, що так натхненно грають на якихось дерев'янках. Йому важко збагнути, що таке скрипка, що таке віолончель, але вони розтерзали йому душу. Швидше б у небо...

Оплески вивели його з задуми. Оглянувся, а навколо щасливі усміхнені обличчя товаришів. Він посміхнувся теж, спіймав погляд віолончелістки Тетяни і йому стало легко, легко...

Потім усе стихло і після невеликої паузи ведуча об'явила квартет одинадцятий фа-мінор Бетховена.

А це уже щось зовсім інше.

Болісна тривога, відчайдушний протест, запекла воля до подолання вироку примхливої долі, далекий відгомін утраченої надії на щастя і люта жага самоствердження. Він таке відчуває, коли рве літаком небо і бере вертикаль. Правда, у літаку шалене перевантаження і думати над тим сили нема, тут – розкріпачення розхристаного почуття, розкіш усвідомлення волі і незнаний досі щем. Щось так, наче згадав про утрачений рай. Це слово – рай – є дорогим для нього з дитинства. Мати, коли вони бували у Криму, говорила, що це рай земний. Йому так здавалося, коли батько підкидав його високо-високо. Було страшно і хотілося ще. Рай – це коли тобі страшно і радісно водночас. Пояснити, що з ним робиться зараз, він не може. Та й не потрібно. Йому добре – і цього досить. Він жде чогось. Він підозріває, що це щось велике, змістовне, не знане ним досі.

Раптом думка обпалила мозок – свобода. Він ніколи не задумувався над цим словом. Свобода? Ну й що? Від кого і від чого свобода? Хто ще може мати більше свободи за мене, особливо, коли я у небі. Та весь всесвіт мій! Безвідносно до того, що там у ньому коїться. Але слово «свобода» підказує, що є щось більше. Щось більше навіть за життя. Бо життя – це я. Я! Але що я без Неї?

Смички плавали струнами, пальці творили над ними якийсь незбагненний танок, очі дівчат світилися... любов'ю. Свобода – це любов! Ось що він зрозумів на цьому концерті. Свобода у небі – це розкіш, свобода і кохання – це рай. Хоча, це його припущення. Він бо нічого такого ще не відчував. Смички творили свободу, і він, здається, зрозумів, для чого музика.

Оплески знову перервали його думки.

– Ну, як? – спитав Ростислав Модестович, коли вони в антракті вийшли у фойє.

– Знаєте, а на мене все це справило враження.

– Музика, чи дівчата?

– І те, і те. Правда, не можу сказати, що більше.

– Талановиті музиканти, талановиті, – зітхнув Ростислав Модестович. – Шкода, що у нас нема можливості частіше слухати їх.

– Шкода, – погодився Олександр.

Вони походили трохи, перекинулись словечком-другим з товаришами, послушали кілька анекдотів і зайшли до зали.

Через хвилину-другу вийшли музиканти і ведуча об'явила друге відділення концерту. Виконували квартет мі-бемоль-мажор. Дванадцятий.

Найяскравіше враження від відкриття світу буває у дитинстві. Блискавка, дощ, іній, підсніжник, заєць; усе, що побачене, почуте вперше, чого з'явався, що визвало захоплення, здивування – усе наповнене чарами, надприродними властивостями, усе викликає подив, іноді – благоговіння. Сьогодні такий подив викликали оті дівчиська. Олександр не думав, що скрипки можуть так полонити. Ніколи. А тут... забув навіть про небо. Раптом його осінила думка: музика – то світ, де можна сховатись. Спочатку це його вразило, адже йому не потрібно ховатися – світ для нього лояльний. Більше – світ його шанує, поважає, цінить його талант і дає можливість реалізуватися. А все одно йому хочеться втекти кудись. Тепер він переконаний: світ, де можна сховатись, це – музика. Ота, що звучить сьогодні. Яку виконують ті незграбні, безбарвні приїжджі дівчата. А вони – оті незграбні і безбарвні – міняють його, першокласного пілота, міняють його внутрішній світ.

Уява Олександра вимальовує собі легкий прозорий храм. Тут вітатимуть героїв. Тут живе надія, тут буде проголошена Істина. Тут спокій, маєстат, відкриті серця шляхетних душ. Тут можна зрозуміти велич створеного світу і сховатися від заляпаної дійсності. Про щось таке, здається, мріяв собі у дитинстві. І не сподівався, що мрії реалізуються таким чином. Ні, ні, слава і гроші у нього є. Друзі – теж. Але чого ця музика бентежить так? Ось храм вкривається прозорою блакиттю, а його грані окреслюють прямі, як натягнуті струни, золоті лінії. У глибині храму стоїть жрець, жертovníк, а на жертovníку він бачить... себе. Олександр здригнувся і став дивитися на музиканток. Обличчя їхні серйозні, зосереджені, рухи впевнені, вони насолоджуються гармонією, і ніби слухають своє виконання з... того світу. Таке порівняння здавалося Олександрові кумедним, і він посміхнувся. Трішки, трішки. Лише у вусики – і на якусь долю секунди його погляд зустрівся з поглядом Тетяни.

Після виконання дванадцятого квартету увесь зал встав – льотчики аплодували стоячи.

Дівчатам довелося грати ще і ще. Під гучні оплески ведуча оголосила, що концерт закінчився.

Олександр оглянувся, побачив у дверях старшину і жестом покликав до себе.

– Неси квіти, – сказав.

Старшина зник і через хвилину з'явився з широкою посмішкою і прекрасними букетами польових квітів. Олександр був вражений: букети складені зі смаком.

– Ти таки пройди світ, я не помилився. Дякую.

– Хе-хе-хе, – посміхнувся старшина. – Ви навіть не здогадуєтесь, на що ми здатні. А для вас, товаришу капітане, я достану все, що завгодно.

– Я запам'ятаю.

– Добре.

На сцену потягнулася вервечка людей з квітами – льотчики постаралися на славу. Дівчата аж розгубилися. Олександр завагався – його букетики ромашок, волошок і ще там щось з поля на перший погляд програвали серед розкішних кошиків. Тетяна замітила розгубленість пілота, а глянувши на квіти, вигукнула:

– Боже! Яка краса! Звідки ви знаєте, що я люблю польові квіти?

– Здогадався.

– Мушу сказати, що у вас витончений смак.

Олександр почервонів. Йому ще так не говорили. Хвалили за віражі, за демонстраційні злети, посадки, але ніхто навіть не здогадувався, що у нього є художній смак.

До них підійшов Ростислав Модестович.

– Автобус чекає, – сказав. – Їдемо на вечерю.

Молоді хлопці занесли до автобуса всі речі музикантів. Коли дівчата сіли, майор пропустив вперед Олександра, увійшов до автобуса і скомандував їхати. Домовилися, що квіти, одяг і сумки відвезуть до готелю, а інструменти залишаться з дівчатами.

Дома їх зустріла Зінаїда Трохимівна, дружина Ростислава Модестовича.

Олександр завжди дивився на Зінаїду Трохимівну з тихим благоговінням. Вона істотно відрізнялася від офіцерських жінок. Коренаста (про таких говорять: жінка в тілі), чорноброва, з важкою косою, завжди одягнена акуратно; вона вмila гарно співати, веселитися на вечірках, а це бувало частенько, і добре готувала. До неї залицялися джигуни, та вона тільки посміювалася. Зіна казала, що любить свого Славка і не промінє його ні на кого за всі багатства світу. Працюючи учителем фізики в школах військових містечок, вона користувалася авторитетом як в учнів, так і у батьків. Єдина проблема – не вмila знаходити спільної мови з начальством школи. «Не зважай ти на них,» – говорив Ростислав Модестович, коли дружина розповідала про свої проблеми. Він привіз її з Кубані, звідки Зіна була родом. Правда, перед одруженням пересвідчився, що її предки – козаки з Задунайської Січі, чим вона, між іншим, пишалася. «Зіна – добрий дух сім'ї. А якщо жінка нормальна, то й сім'я нормальна», – говорив, коли мова заходила про подружні стосунки. Обидва сини їхні уже навчалися в школі.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=20538902&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.